

munkások szanaszét. Kifacsarták belőlük a palotát. Mikor lesz újra munka? Ki tudja? Akik sztrájkoltak a vállalatnál többé nem dolgozhatnak. Tamás tovább döcög apjával az állványos gerendákkal megakasztott szekéren egy új építkezéshez, ahol majd minden újra kezdődik... A könyv rapszodikusán egymás mellé hulló mozaikjaiban egy reflektor élességével látó író élvezzük.

(Kolozsvár)

Melusz N. József

L A P O K, F O L Y Ó I R A T O K

ANTISZEMITÁK ELŐNYBEN

Az antiszemita hullám ismét emelkedik Magyarországon. Világos, hogy mindez Hitler hatás, horogkeresztes agitáció. Fábián demokrata képviselő vigadói beszámolóját magyar náci-ifjak zavarják meg és az egyetemeken náci jelszavakkal indultak meg a tüntetések. Az újságszenzáció a dologban nem a zsidókérdés — ez nem újkeletű — hanem, hogy a rendőrség behatolt az egyetemre. A belügyminiszter erről így nyilatkozott: „Rendészeti szempontból nincsen jelentősége annak, ami történt, az egyetem autonómiáját nem sértette meg a rendőrség, folyamatosan van a vizsgálat annak kiderítésére, hogy milyen idegen elemek szerepelnek a diákság mozgalmában, igyekszünk ezeket az elemeket elkülöníteni a diákságtól.“

A hangsúly mindenütt azon van, hogy a diákságot izgatók fűtik. Hogy a diákság csak eszköz. Ám ez a dologon mit sem változtat. A főkérdés itt nem az, hogy ki kezdi, hanem, hogy ki folytatja. És aki folytatja, miért folytatja. Mi viszi az ifjúságot az ellenforradalmi jobboldal politikai frontjára. Mert nyilvánvaló, hogy ok nélkül nincs elégedetlenség és nyugtalanság. Hóman kultuszminiszter a kérdést így látja: „... az izgalom és nyugtalanság legfőbb oka éppen az a körülmény, hogy az ifjúság egyetemi tanulmánya alatt nem lát biztosítékot, miként helyezkedhetik el az életben tanulmányai befejezése után.“

Világos, hogy az egzisztenciális bizonytalanság a mozgatóerő. De vajjon a zsidóság idézi ezt elő és nem az a gazdasági rend, amely rosszul funkcionál? Persze erről nem esik szó. Mindenki tudja, hogy a zsidókérdés, bár látszólagosan a homloktérben áll, tulajdonképpen nem alkotja a probléma lényegét. De erről senki se beszél. Az „izgatókról“ sem úgy esik szó, mint olyan elemekről, akik a figyelmet csak azért terelik a zsidókérdésre, hogy az elégedetlenség ott találjon levelezést. A polgári sajtó természetesen ugyancsak egészen más területen nyúl a problémához. 1. Lelketlen izgatók. 2. Félrevezetett ifjúság. Farizeus szemfogatással, írja az Újság vezércikke, nem firtatja, hogy „jogos-e az antiszemitizmus, vagy sem“, a lényeg a tanulás szabadsága. Krokodilkönnyeket hullatnak azon, hogy a rendőrségnek be kellett nyomulnia az egyetemre a tudás autonóm birodalmába. De hát azért ennek meg kellett történni. Végző konkluziója aztán az, hogy ezt a beavatkozást még jobban ki kellene mélyíteni. Az antiszemita reakciótól reszkető demokratikus sajtó a fasiszmus tételeinek alkalmazását követeli magukra a fasisztákra is. Az állami beavatkozást követelik a gazdasági életen kívül az egyéni szabadság területén is. „Az ifjúság problémáját függvénynek tekintti a politika, amellyel önállóan nem foglalkozik s riktó jelensége a mai korszaknak, mely minden téren kollektíve fejeződik ki, az állam beavatkozását installálja az életnek majdnem minden ágazatában s ezzel szemben ki-ki legsajá-

tabb egyéni dolgának tekintji, miből él meg és megél-e. Ha igazán vége az individualizmusnak, legyen vége ebben is, de nincs vége. Az egyéni szabadság lenézett és letaposott dogmáját itt legvégletekig tiszteltben tartják. (Ujság, K. T.: A tünetek mögött.)

Ez a demokratikus mérlegelés, amely világosan mutatja a polgári demokrácia ideológiai elposványosodását és reménytelenségét és a faszálódás világos tünetét, nem újszerű jelenség. Rákosi Jenő mire aggastyán lett liberálisnak számított, akárcsak Apponyi Albert, a klerikális gróf. A reakció túllépett az ő konzervativizmusukon. A maradiakból így lettek haladók és szabadelvűek. Mussolini egy évtizede még a polgári demokrácia réme volt, ma: reménye. Hitler terrorja még friss, nem eszolta még meg tízéves gyakorlat, mint az olasz fasizmusét. Az idő Mussolininak kedvez, az ő diktatúrája az öregebb és hiába, a kornak műfelénk tekintélye van. Mussolini már liberálisnak számít. Polgári demokráciánk már órá hivatkoznak. Ime:

Sándor Pál: „Mussolinit a legokosabb embernek tartom, de ő egyetlen lépést sem tesz anélkül, hogy meg ne hallgassa a fasiszta nagytanácsot. Ha Mussolinak jó a nagytanács, talán jó lenne Gömbösnek is a 33-as.“ (Parlament, nov. 28.)

Az antiszemita fasizmus nem veti meg a régi és jól kipróbált módszereket sem. Milotay lapja a Magyarság pl. nem utolsó sorban a tiszaszlári vérvádból táplálkozik. Nyilván jó eszköz ez a hangulatkeltésre, mert Bary vizsgálobíró emlékiratai után Pauler Tivadar egykori igazságügyminiszter bizalmas naplójegyzeteit vette sorra. Halott kortársak véleményét idézi a halott miniszter életretámasztott szelleme. Nines kontroll, a halottak nem tiltakoznak és demetálnak, a Magyarság nyugodtan közli a miniszteri tanusítást: „Borus nap, de délutánra kitisztul. Hivatalban Andrassy Gyula nálam van, Hanusberget ajánlja elnöknek és ismét a tiszaszlári ügyről szól, ahol a zsidó saktereket bünösöknek tartja.“

A Magyarság ehhez a rövid jegyzethez az alábbi hosszú eszmefuttatást fűzi, nem leplezett céllal: „Ezekből a sorokból kiderül, hogy az idősebb Andrassy Gyula gróf, a monarchia híres külügyminisztere, a kiegyezés első miniszterelnöke, aki akkor már negyedik éve élt nyugdíjban, maga is foglalkozott a tiszaszlári ügygel, többször beszélt róla az igazságügyminiszterrel és nem szégyelte nyíltan hangoztatni neki, hogy ő a tiszaszlári saktereket bünösöknek tartja. A magyar történetírás, publicisztika és újságírás évtizedeken át azt tartotta, hogy a tiszaszlári ügy vad és elfogult reakcionáriusok és gyűlölködő dzsentrik találmánya. Szégyenkezve irtak róla nálunk évtizedeken át, mint egy ostoba boszorkánypörről, amely elmaradottságunknak és középkori sötétségünknek szomorú bizonyítéka. Maga Marczali Henrik is így emlékszik meg róla. És ime, Panter naplói azt bizonyítják, hogy az idősebb Andrassy Gyula gróf az európaszerte ismert külpolitikus, korának egyik legfelvilágosultabb, leeurópaibb horizontú főura és gavallérja, aki száműzetést vállalt Kossuth szabadságesszméért s akinek neve a világkonferenciákon össze volt forrva a liberális szabadságesszméekkel, — hitt a tiszaszlári vérvádban és hitt abban, hogy Solymosi Esztert az eszlári sakterek tették el láb alól. Az ő praktikus agyvelejében kialakult vélemény azért is nagyjelentőségű ebben a pörben, mert Andrassy Gyula Tiszadobon volt nagybirtokos, Tiszaszlár közvetlen szomszédságában, ahová a nyomozás számai is kihatottak egyszer. Mint mindenki, aki közéről látta a nyomozást, ő is úgy formálhatta meg véleményét, ahogy csak a közvetlen szemlélő biztos megérzései formálhatják, ahogy például Bary vizs-

gálóbíró könyvének egyes lapjairól érezzük meg a valóságot a maga megdöböntő erejével.“ (Magyarság, dec. 1.)

Nem gyanus ez a sok kommentár egy kevésé hiteles napló és egy még kevésbé hitelesebb állításhoz? De tegyük fel, hogy Andrassy valóban így gondolkozott. Akkor pedig ez alig jelent mást, minthogy kétségessé teszi Andrassy „legeurópaibb horizontú“ főúriságát és csak „gavallérságát“ hagyja megdöntetlennek az utókor előtt.

A zsidókérdésnek a vallási felületen mozgó tartalma, mint az a tiszzaeszlári ügyben jelentkezik, valójában kimélyül gazdasági, társadalmi problémává. Az ifjúság ügye is így tartozik ma már bele a zsidókérdésbe. A „Nemzeti Figyelő“ ezt így írja: „Az ifjúsági tüntetések alkotják az uralkodó problémát. Sajnos, csak maguk a tüntetők és nem maga az ifjúság.“ (M. F.: Különvélemény.) A polgári sajtóban egyedül a „Szabadság“, Bajesi-Zsilinszky Endre politikai újságja látja legvilágosabban a zsidókérdés problémáját és nem mer nyílt bírálatot mondani az egyetemi fiatalság téves ideológiája és politikai magatartása fölött. „Egészen megdöbbenve látjuk — írja józan okfejtéssel Feja Géza — hogy a magyar fiatalság ugyanott vesztegel, ahol 1920-ban volt. Mintha nem is telt volna el 13 esztendő, mégpedig mennyi keserű tanulsággal és keserű tapasztalattal megrakott 13 év! Rájöhetett ezalatt minden gondolkodó ember arra, hogy mennyire eredménytelen és mennyire vakvágányra futó dolog volt 1920 antiszemitizmusa. Csakis arra volt jó, hogy a zsidókérdést az összes magyar kérdések összefüggéséből kiszakítva és természetellenesen földuzzasztva elterelje a figyelmet a magyar összeomlás összes okairól.“

Az antiszemitizmus tömegfélrevezető szándéka ime világos a nemzeti radikális párt teoretikusai előtt. Szemük előtt azonban nacionalista érdekek lebegnek és a nemzeti célok azok, amelyeket veszélyeztetetnek tartanak a káros politikai taktikáktól.

„Mi is azt valljuk — írja tovább a cikkíró, — hogy meg kell szüntetni a zsidóság egyoldalú társadalmi és gazdasági elhelyezkedését. De ez csakis úgy lehetséges, ha az ország, a társadalom és a gazdasági élet egészében helyes egyensúlyi viszonyt teremtünk. Ha kiépítjük a föld népének érdekképviseleti szerveit, ha gazdaságilag megszervezzük, ha a szövetkezeti hálózat kiépítésével függetlenítjük az őt kizsákmányoló gazdasági szervektől, ha teljes erővel neki látunk a népművelésnek és az óriási dolgozó magyar tömegeket a politikai élet tevékeny és igazi részesévé tesszük.“

A gazdasági problémának ez a pusztán felületi rendezése, reformkövetelés, amely nem változtathat azon a termelési renden, amely felhalmozza, majd elpusztítja a termelt javakat, amelyben tultermelést kell megállapítani, amikor milliók nélkülöznek, amikor a tultermelés leszorítja az árakat és a termelők eladósodnak, a földmunkás pedig nyolevan filléres napszámért dolgozik és az aratók egész évre szóló keresete alig haladja meg a száz pengőt. Mégis, a jószándékot, a becsületes megoldási törekvést nem tagadhatjuk el ettől az elmélet-től, amely kétségtelenül a viszonylagos polgári objektivitás egyetlen megnyilatkozása. Nem úgy, mint az egyetemi ifjúság lapja a „Baj-társ“, amely programul homlokán Goebbels frázisait hordja: „Gátat vetettünk a zsidó árvíz elé és megtörtük a zsidóság hatalmát. Tizen-négy éven át kiáltottuk: Juda, pusztulj el! Most végre el fog pusztulni! A zsidók Európában a fehér faj ellen dolgoznak és ezért a mi harcunkért Európa halás lehet.“

(Budapest)

U. L.